

Powolny handel – zdrowe rolnictwo

Międzynarodowe ramy dla zrównoważonych rynków w rolnictwie

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG

MISEREOR
IHR HILFSWERK

 Wuppertal Institut
für Klima, Umwelt, Energie
GmbH

Ten dokument został opublikowany przy finansowym wsparciu Unii Europejskiej. Za treści w nim zawarte odpowiadają wyłącznie MISEREOR i Fundacja im. Heinricha Bölla. Treści te nie mogą w żadnym wypadku być uznawane za odzwierciedlenie stanowiska Unii Europejskiej.

Powolny handel – zdrowe rolnictwo (Slow Trade – Sound Farming)
Międzynarodowe ramy dla zrównoważonych rynków w rolnictwie

Autorzy wersji oryginalnej

Wolfgang Sachs i Tilman Santarius

We współpracy z zespołem

Souleymane Bassoum, Daniel De La Torre Ugarte,
Gonzalo Fanjul Suárez, Anna Luiza Ferreira Pijnappel, Arze Glipo,
Aileen Kwa, Hannes Lorenzen, Sophia Murphy, Oduor Ong'wen,
Rita Schwentesius Rindermann

Streszczenie
Tłumaczenie

Uli Kleinwechter
Aingéal Flanagan

Tłumaczenie na język polski
Redakcja wydania polskiego
Edycja

Dariusz Szwed
Justyna Gołąbek
Christine Chemnitz, Tilman Santarius, Mute Schimpf

Opublikowane przez

Fundacja im. Heinricha Bölla i organizacja MISEREOR

Pierwsze wydanie

Wrzesień 2008

©

Fundacja im. Heinricha Bölla
Bischöfliches Hilfswerk MISEREOR e.V.

Skład:

Michael Pickardt

Projekt koordynowany przez

Christine Chemnitz (Fundacja im. Heinricha Bölla)
Mute Schimpf (MISEREOR)

Dokument dostępny na stronie www.ecofair-trade.org

Ta publikacja nie musi być zgodna z poglądami reprezentowanymi przez wydawców.

Zdjęcia:

Misereor

MISEREOR
Mozartstr. 9
D-52064 Aachen
Telefon +49 241442-168
Faks +49 241442-505
www.misereor.org

Fundacja im. Heinricha Bölla
Schumannstraße 8
D-10117 Berlin
Telefon +49 30 28534-0
Faks +49 30 28534-109
www.boell.de

Powolny handel – zdrowe rolnictwo

(Slow Trade – Sound Farming)

Międzynarodowe ramy dla zrównoważonych rynków w rolnictwie

Streszczenie raportu *Dialog na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu (EcoFair Trade Dialogue)*

Niniejsza skrócona wersja oparta została na raporcie *Slow Trade – Sound Farming* autorstwa Wolfganga Sachsa i Tilmana Santariususa

We współpracy z zespołem:

Souleymane Bassoum

Daniel De La Torre Ugarte

Gonzalo Fanjul Suárez

Anna Luiza Ferreira Pijnappel

Arze Glipo

Aileen Kwa

Hannes Lorenzen

Sophia Murphy

Oduor Ong'wen

Rita Schwentesius Rindermann

Północnoamerykańskie
Konsultacje Regionalne
Waszyngton D.C., USA
Wrzesień 2006 r.

Europejskie Konsultacje
Regionalne

Bruksela, Belgia
Listopad 2006 r.

Meksyk i
Środkowoamerykańskie
Konsultacje Regionalne
Teotihuacán, Meksyk
Październik 2006 r.

Zachodnioafrykańskie
Konsultacje Regionalne

Mbour, Senegal
Luty 2006 r.

Południowoamerykańskie
Konsultacje Regionalne
Kurytyba, Brazylia
Sierpień 2006 r.

Niemieckie Konsultacje Regionalne

Berlin, Niemcy,
Październik 2006 r.

EcoFair Trade Dialogue Dyskusja panelowa

Hongkong
Grudzień 2005 r.

Azjatyckie Konsultacje Regionalne

Chian Mai, Tajlandia
Maj 2006 r.

ECOFAIR TRADE DIALOGUE

Nowe kierunki dla zasad handlu rolnego

Przedmowa

W kwietniu 2007 roku raport *Powolny handel – zdrowe rolnictwo (Slow Trade – Sound Farming)* opublikowany został przez Fundację im. Heinricha Bölla i organizację MISEREOR. Raport, który powstał w efekcie trwającego kilka lat procesu dialogu na całym świecie – *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu (EcoFair Trade Dialogue)* – wskazuje na konieczność zasadniczej reformy światowego systemu handlu w sektorze rolnym. W obliczu globalnego kryzysu żywnościowego postulat ten staje się z jednej strony jeszcze bardziej aktualny i konieczny do zrealizowania, a z drugiej bardziej możliwy do spełnienia obecnie niż kiedykolwiek do tej pory. Rosnące ceny produktów rolnych doprowadziły w końcu do publicznej debaty na temat przyszłości rolnictwa. W tym kontekście raport *Slow Trade – Sound Farming* dostarcza inspirujących refleksji oraz konkretnych propozycji reform.

Od momentu publikacji raportu w kwietniu 2007 roku warunki ekonomiczne w sektorze rolnym zmieniły się w sposób zasadniczy. Ponieważ ceny produktów rolnych gwałtownie rosną, sytuacja żywnościowa milionów ludzi dramatycznie się pogorszyła. Prywatni inwestorzy i rynkowi spekulanci odkryli sektor rolniczy jako miejsce realizacji swoich interesów; rolnicy odczuwają efekty zmian klimatycznych; epoka taniej ropy naftowej zdaje się definitywnie zmierzać ku końcowi, co powoduje, że produkcja biopaliw w coraz większym stopniu konkuruje z produkcją żywności.

Rolnictwo światowe stoi dzisiaj zatem przed wielkimi wyzwaniami, które wymagają trafnych rozwiązań nie tylko w obszarze polityki rolnej, ale także na płaszczyźnie międzynarodowej polityki handlu rolnego. Jednakże do dziś wymagania te nie zostały wzięte pod uwagę w międzynarodowych negocjacjach na temat rolnictwa w Światowej Organizacji Handlu (WTO).

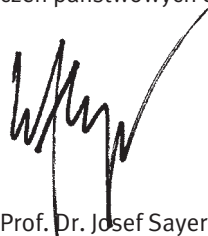
Centralną pozycję w negocjacjach Światowej Organizacji Handlu (WTO) nadal zajmuje kwestia poprawy dostępu krajów rozwijających się do rynków rolnych w państwach uprzemysłowionych oraz kwestia wiążących zobowiązań do znacznych ograniczeń państwowych dotacji, zniekształcających obraz

rynku, dla rolnictwa na półkuli północnej. To właśnie stanowi główne tematy, na których zatrzymała się Runda Rozwoju (Doha) Światowej Organizacji Handlu (WTO). Jednakże dotychczasowe doświadczenia zdobyte w procesie liberalizacji rynków w ramach WTO, regionalnych umów handlowych oraz programów dostosowania strukturalnego pokazują od pewnego czasu, że w wielu krajach zarówno ubóstwo na wsi, jak i degradacja środowiska zwiększają się właśnie w efekcie liberalizacji w rolnictwie. Drobną rolnicy zarówno na półkuli północnej, jak i południowej cierpią z powodu skutków gospodarczej globalizacji. Wśród przyczyn tej sytuacji wymienić należy utratę dostępu do podstawowych zasobów, takich jak ziemia, woda i nasiona, ale też utratę dostępu do rynków rolnych. Degradacja środowiska oraz zmniejszenie różnorodności biologicznej i kulturowej są w wielu regionach bardzo niepokojące.

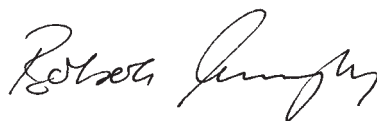
W świetle powyższych problemów pytanie o zasady, jakie powinien spełniać system międzynarodowego handlu rolnego, aby przyczynić się do większej sprawiedliwości społecznej i zrównoważonego rozwoju, staje się szczególnie istotne.

Fundacja im. Heinricha Bölla i organizacja MISEREOR zmierzyły się z tym pytaniem w ramach światowego *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu* we współpracy z Instytutem Klimatu, Środowiska i Energii w Wuppertalu oraz grupą ekspertek i ekspertów pochodzących ze wszystkich kontynentów. Dialog ten prowadzony był w ramach regionalnych konsultacji w Afryce, Azji, Ameryce Łacińskiej i Północnej oraz w Europie. W spotkaniach uczestniczyły nie tylko osoby z organizacji rolniczych i pozarządowych, ale także reprezentantki i reprezentanci ministerstw, parlamentów, świata nauki i organizacji międzynarodowych.

Rok po opublikowaniu raportu *Powolny handel – zdrowe rolnictwo (Slow Trade – Sound Farming)* oraz po wielu bardzo interesujących debatach na całym świecie, przygotowaliśmy to streszczenie raportu, aby umożliwić również osobom, które nie mogą poświęcić czasu na lekturę całego raportu, dostęp do rezultatów *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*.

Prof. Dr. Josef Sayer
Dyrektor Zarządzający
Bischöfliches Hilfswerk MISEREOR e.V.

Barbara Unmüßig
Zarząd
Heinrich Böll Stiftung

Wprowadzenie

Rolnictwo jest czymś więcej niż tylko jedną z gałęzi gospodarki, a jego funkcją nie jest jedynie produkcja żywności i dostarczanie surowców. Rolnictwo wykorzystuje i utrzymuje ekosystemy, wspiera gospodarkę i kulturę na obszarach wiejskich oraz stanowi skarbnicę wiedzy na temat różnych praktyk rolniczych (uprawy ziemi i hodowli zwierząt). Pomimo to w procesie formułowania międzynarodowych zasad polityki handlowej bardzo niewielką wagę przykładają się do wielofunkcyjności rolnictwa, które postrzegane jest głównie z perspektywy gospodarczej. W celu zwiększenia wartości produkcji, międzynarodowa polityka handlowa wystawia produkcję rolną na rosnącą międzynarodową konkurencję, zagrażając w ten sposób wielofunkcyjnemu charakterowi rolnictwa.

Fundacja im. Heinricha Bölla i MISEREOR we współpracy z Instytutem Klimatu, Środowiska i Energii w Wuppertalu zareagowały na tę sytuację, realizując projekt *Dialog na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu. Nowe kierunki dla zasad handlu rolnego*. Celem tego projektu jest zainicjowanie międzynarodowego procesu dialogu, angażującego przedsta-

wicieli społeczeństwa obywatelskiego, świata nauki i polityki, który doprowadzi do wyznaczenia perspektyw i strategii politycznych na rzecz zrównoważonych reguł handlowych uwzględniających kwestie społeczne i ekologiczne. *Dialog na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu* oparty jest na przekonaniu, że szczególna uwaga powinna być poświęcona małym gospodarstwom rolnym, ze względu na ich wybitne znaczenie dla wiejskich systemów społecznych i ekosystemów.

Raport *Powolny handel – zdrowe rolnictwo. Międzynarodowe ramy dla zrównoważonych rynków w rolnictwie* jest jak dotąd najważniejszym efektem projektu *Dialog na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*. Raport analizuje najważniejsze problemy dotyczące wielofunkcyjności rolnictwa, praw człowieka i biosfery jako rezultatu rosnącej liberalizacji handlu rolnego. Definiuje również podstawowe zasady, na których należy budować zrównoważone reguły handlu. Wreszcie opisuje on polityczne narzędzia i instytucje potrzebne do zapewnienia trwałości i stabilności sprawiedliwemu i proekologicznemu systemowi handlu rolnego.

Dialog na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu

Dialog na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu został zainicjowany w reakcji na niepowodzenie Spotkania Ministerialnego Światowej Organizacji Handlu (WTO) w Cancún w Meksyku we wrześniu 2003 roku. Pierwsza faza projektu rozpoczęła się w 2005 r. i realizowana była w formie dialogu w trzynastoosobowej grupie ekspertek i ekspertów reprezentujących różne strony świata. Grupa ta składała się z osób zajmujących się handlem, promujących zrównoważone rolnictwo, naukowców oraz doradców politycznych w parlamentach i w rządach. W tej fazie odbyło się pięć spotkań grupy w Meksyku, Niemczech i Senegal w celu przedyskutowania trwających negocjacji handlowych oraz stanu i rozwoju rolnictwa na całym świecie. Pod koniec dwuletniego okresu dyskusji wstępne propozycje reformy zostały naszkicowane i opublikowane w dziewięciu materiałach do dyskusji (www.ecofair-trade.org).

W 2006 roku przygotowane propozycje reformy zostały przedyskutowane podczas regionalnych konsultacji z uwzględnieniem zróżnicowanej sytuacji globalnej. W okresie od lutego do listopada 2006

r. odbyło się siedem takich regionalnych konsultacji. W proces dialogu zostało zaangażowanych około 200 wybranych specjalistek i specjalistów – członków organizacji rolniczych i społecznych, rządowych decydentów, przedstawicielek i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego i organizacji międzynarodowych. Regionalne konsultacje dla Afryki Zachodniej miały miejsce w Senegal; w Tajlandii – dla Azji Południowo-Wschodniej; w Stanach Zjednoczonych, Meksyku i Brazylii odpowiednio dla Ameryki: Północnej, Środkowej i Południowej; w Belgii i Niemczech – dla Europy. Osoby wydelegowane na konsultacje regionalne krytycznie analizowały propozycje reform przygotowane przez grupę ekspercką i rozwinęły je, uwzględniając zróżnicowane doświadczenia i okoliczności polityczne i kulturowe oraz stan rolnictwa w różnych regionach świata.

Wolfgang Sachs i Tilman Santarius z Instytutu w Wuppertalu jako moderatorzy *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu* zgromadzili i zestawili wnioski z materiałów dyskusyjnych i dyskusji, konkluzje z rund dyskusyjnych, a także

sugestie przygotowane przez międzynarodową radę konsultacyjną składającą się z ekspertów i politycznych decydentów, a następnie sformułowali na tej podstawie spójną propozycję reform. Raport zatytułowany *Powolny handel – zdrowe rolnictwo. Międzynarodowe ramy dla zrównoważonych rynków w rolnictwie* został opublikowany w kwietniu 2007 r. Do tej pory powstały tłumaczenia na języki: francuski, niemiecki, włoski i hiszpański. Raport ten stanowi

punkt wyjścia i bazę dla drugiej fazy *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*, która ma zakończyć się w 2010 roku. W trakcie tej fazy raport będzie wykorzystywany do zainicjowania debat na temat struktury systemu handlowego w przyszłości, a zawarte w raporcie wnioski, idee i postulaty będą w dalszym ciągu rozwijane w kolejnych zestawach dokumentów politycznych koncentrujących się na konkretnych tematach szczegółowych.

Wady obecnego systemu handlowego

Obecne negocjacje w Światowej Organizacji Handlu (WTO) koncentrują się w dużym stopniu na reformie reguł handlu rolnego. Jednakże przewidywane reformy w większości ignorują wyzwania stojące przed wspólnotami rolniczymi i gospodarkami wiejskimi. Reguły tworzone przez Światową Organizację Handlu (WTO) mają na celu w pierwszej kolejności i przede wszystkim rozwój handlu produktami rolnymi i nie przykładają należytej wagi do ekologicznych i społecznych aspektów rolnictwa.

Głównym mankamentem tego podejścia jest fakt, że został on oparty na czysto ekonomicznym założeniu: liberalizacja handlu przyniesie maksymalizację ogólnego dobrobytu, jeśli tylko wszyscy będą mieli możliwość maksymalnego zwiększenia swoich

Drobni rolnicy na półkuli południowej i rolnicy prowadzący gospodarstwa rodzinne na półkuli północnej mają potencjał, by przyczynić się do rozwoju, który koncentrowałby się na zwiększaniu dobra wspólnego. Zrównoważone metody stosowane w rolnictwie podnoszą produktywność i wydajność gospodarstw oraz w porównaniu z przemysłowymi metodami produkcji rolnej w gospodarstwach wielkoobszarowych umożliwiają stworzenie większej liczby miejsc pracy na hektar, gdyż wymagają mniejszych zasobów kapitału. Ponieważ mniejsze gospodarstwa są zintegrowane z lokalnymi i regionalnymi strukturami gospodarczymi, popyt na produkty i usługi przez nie wyprodukowane wytwarza dochód dla innych wiejskich gospodarstw, przyczyniając się w ten sposób do wzmocnienia gospodarki wiejskiej. Małe gospodarstwa mają ogromny wkład w zapewnianie bezpieczeństwa żywnościowego i ograniczanie ubóstwa w szczególności w krajach na półkuli południowej, gdzie ogromna część ludności jest zatrudniona w sektorze rolnym. Wreszcie struktury produkcji na małą skalę charakteryzują się generalnie większą różnorodnością biologiczną, lepiej przechowują tradycyjną, lokalną wiedzę i łatwiej dostosowują się do zmian bazy produkcyjnej z zasobów nieodnawialnych na odnawialne. Pomimo tych wszystkich korzyści, zamiast chronić lub promować systemy rolnictwa na małą skalę, reguły Światowej Organizacji Handlu (WTO) i inne umowy dotyczące wolnego handlu wywierają na nie rosnącą presję.

Lekceważenie środków do życia

Obecnie większość rolników z małych gospodarstw na całym świecie żyje na granicy nędzy. Rosnące ubóstwo wsi i migracja z terenów wiejskich, które stały się charakterystyczne dla obszarów wiejskich w wielu krajach na półkuli południowej, stanowią konsekwencję strategii rozwoju przykładającej małą wagę do rolnictwa. Liberalizacja handlu także przy-

„Oczywiście rolnictwo jest czymś więcej niż tylko biznesem. Musimy jednak podkreślać jego aspekt biznesowy, ponieważ rolnicy opuszczają dziś swoją ziemię, nie mogąc utrzymać się z rolnictwa. Jeżeli ci ludzie porzucą swoją pracę w gospodarstwie, przestaną także spełniać wiele funkcji, które rolnictwo zapewnia ludzkim wspólnotom i przyrodzie.“

Bruce Ross, Ross Gordon Konsultanci, Belgia, podczas Europejskich Konsultacji Regionalnych, listopad 2006 r.

prywatnych korzyści (jako konsumenci) albo swoich prywatnych zysków (jako producenci). To założenie prowadzi do zasadniczo błędnego przekonania, ponieważ ignoruje rosnącą eksternalizację społecznych i ekologicznych kosztów, które pojawiają się z powodu coraz większej presji konkurencji na rynkach rolnych. Dobra publiczne, takie jak ochrona środowiska lub zapewnienie spójności społecznej, nie są dostępne w stopniu wystarczającym lub podlegają negatywnym wpływom. Z tego powodu głównym celem polityki musi być ochrona tych dóbr publicznych i stworzenie ram dla światowego rynku rolnego, które stawiałyby dobro wspólne ponad kumulacją prywatnego kapitału.

czynia się do zachowania *status quo*. Od lat 80-tych ubiegłego wieku liczne kraje na półkuli południowej otworzyły swoje rynki rolne, co doprowadziło do wzrostu importu tanich produktów, które częściowo zostały wyprodukowane dzięki dopłatom dla rolników w krajach rozwiniętych. Ten napływ taniego importu już od dłuższego czasu obniża ceny i zmusza wielu rolników do wycofania się z rynku. Szczególnie kobiety, które produkują co najmniej 65% całej żywności konsumowanej na świecie, często nie są w stanie konkurować. Z tego powodu ubóstwo w regionach wiejskich jest największe wśród rodzin, których głowami są kobiety.

Ponadto liberalizacja handlu zachęca do nastawienia produkcji w sektorze rolnym na eksport. Produkcja towarów na eksport konkuruje z produkcją żywności na rynek wewnętrzny i na użytek domowy, powodując w ten sposób, że rolnikom trudniej jest uzyskać dostęp do środków produkcji, których potrzebują. Zestawienie rosnących cen środków produkcji rolnej i niskich cen dla producentów również wypiera z rynku rolników posiadających małe gospodarstwa. Rolnicy ci, tracąc możliwości uzyskiwania dochodu, ubożeją i migrują do miast. Zubożenie społeczności wiejskich rośnie jeszcze szybciej, gdy inne sektory gospodarki wiejskiej nie są w stanie przyjąć osób bez pracy.

Lekceważenie przyrody

W nadchodzących dekadach rolnictwo stanie przed wieloma bardzo szczególnymi wyzwaniami. Chociaż zmiany klimatyczne, degradacja gleby, utrata różnorodności biologicznej i brak wody drastycznie wpłyną na wysokość zbiorów płodów rolnych, od sektora rolnego oczekiwać się będzie, licząc na wzrost plonów, zapewnienia tak wysokiej podaży, by sprostała ona rosnącemu popytowi zarówno na żywność, jak i na rośliny energetyczne. W regionach tropikalnych uprzemysławianie rolnictwa wiąże się często z postępującym wylesianiem. Emisje z intensywnej hodowli zwierząt wzmagają zmiany klimatyczne, a jednocześnie powodują spadek różnorodności biologicznej; nadmierne zużycie wody i zanieczyszczenie jej przez środki agrochemiczne zaostrzają kryzys wodny, a monokultury lub uprawy na ziemiach nieurodzajnych prowadzą do degradacji gleby. Sytuację tę pogłębia wysokie zużycie energii związane z przetwórstwem, transportem i sprzedażą produktów w zglobalizowanym przemyśle żywnościowym.

Liberalizacja handlu rolnego nadal będzie pogłębiać kryzys ekologiczny. Po pierwsze, przepływ towarów w handlu międzynarodowym oznacza więcej żywnościokilometrów (*food miles*), co z kolei zwiększa emisje gazów cieplarnianych. Po drugie, mocna konkurencja wspiera dalsze uprzemysławianie rolnictwa i wprowadzanie intensywnych, szkodliwych dla

środowiska metod produkcji. Po trzecie, liberalizacja handlu przesuwa produkcję z krajów rozwiniętych do krajów rozwijających się, co wywołuje dodatkowe zapotrzebowanie na grunty uprawne i jeszcze bardziej przyspiesza proces specjalizacji i koncentracji rolnictwa.

Swoboda działania dla korporacji

Liberalizacja rynków jest oparta na założeniu, że wolny handel w największym stopniu ograniczany jest przez państwowe interwencje. Jednakże

„W Indonezji doświadczyliśmy poważnych problemów z plantacjami palm olejowych. Tysiące hektarów są własnością zagranicznych przedsiębiorstw, lasy są wycinane, a mieszkańcy lasów wyrzucani ze swojej ziemi. I podczas gdy plantacje miały produkować odnawialny surowiec, w rzeczywistości eksploatują podstawę zasobów i powodują zanieczyszczenie i zniszczenie środowiska.“

Delima Hasri Azahari, Konsultantka, Indonezja, podczas Azjatyckich Konsultacji Regionalnych, maj 2006 r.

doświadczenia z międzynarodowych rynków rolnych pokazują, że w takim samym stopniu utrudniają go procesy koncentracji rynku oraz nadużywanie siły rynkowej przez małą liczbę graczy. W kilku segmentach rynku, w których odbywa się przetwarzanie oraz handel produktami rolnymi – np. w sektorze sprzedaży hurtowej i w coraz większym stopniu także w sektorze supermarketów – w działalności rynkowej uczestniczy coraz mniejsza liczba ponadnarodowych korporacji.

Ta wysoka koncentracja rynku oznacza, że stale malejąca liczba korporacji wpływa zarówno na ceny środków produkcji, jak i produktów rolnych. W ten sposób wielkie firmy ograniczają możliwości udziału drobnych rolników w rynku. Ponadto przetwórcy żywności i sieci handlowe w coraz większym stopniu określają warunki przy zakupie produktów rolnych, wymagając, aby spełniały określone standardy produkcji i metod przetwarzania. Drobni rolnicy z zasady nie uczestniczą w procesie definiowania i określania tych standardów jakościowych. Oznacza to, że często jest im bardzo trudno spełnić te standardy, a w konsekwencji wykorzystać je, aby zyskać punkt zaczepienia na mocno zintegrowanych rynkach. Podobnie również rolnictwo kontraktowe charakteryzuje się brakiem równowagi sił w łańcuchu wartości. Producenci mają bardzo małą swobodę działania, gdy dochodzi do negocjacji z nabywcami na oligopolistycznym rynku. Oznacza to, że ani ryzyko cenowe, ani ryzyko związane z produktem nie jest rozłożone równomiernie pomiędzy partnerów kontraktu i że rolnicy mają ograniczone możliwości podejmowania decyzji.

Trwałe asymetrie

Usuwanie barier handlowych pomiędzy krajami bez uwzględnienia ich gospodarczej siły tak długo stawać będzie kraje mniej konkurencyjne na przegranej pozycji, jak długo nie zostaną wzięte pod uwagę zróżnicowane możliwości gospodarcze poszczególnych krajów. Dotyczy to również graczy na rynkach rolnych: na wprowadzaniu wolnego handlu zyskują silne, konkurencyjne sektory i firmy, tymczasem drobni rolnicy są spychani na margines. Rolnik z Indonezji posiadający małe gospodarstwo tylko z najwyższym trudem może konkurować z wielkimi farmerami z Kanady lub uprzemysłowionymi plantatorami w swoim własnym kraju. Zuniformizowana liberalizacja handlu rolnego nie doprowadzi zatem do powstania sprawiedliwych warunków współpracy. Międzynarodowe reguły handlu rolnego nie spowodują jednolitej likwidacji barier handlowych we wszystkich krajach. Na przykład obecne *Porozumienie w sprawie Rolnictwa (Agreement on Agriculture, AoA)* Światowej Organizacji Handlu (WTO) zezwala krajom rozwiniętym utrzymywać znacznie wyższy poziom taryf i krajowych systemów wsparcia niż krajom rozwijającym się.

W świetle tej rażącej nierówności wartość postulatów dążenia do realizacji strategii rozwoju, która ma na celu zwiększenie eksportu rolnego, jest wątpliwa. Liczne doświadczenia w krajach na półkuli północnej

pokazują, że zorientowanie polityki rolnej wyłącznie na eksport nie może w wystarczającym stopniu przyczynić się do złagodzenia ubóstwa oraz rozwoju społecznego. Nawet w tych krajach, w których eksport kwitnie, nastawiony na eksport sektor rolny często odczuwa negatywne skutki takiej dystrybucji: dochód jest skoncentrowany w gospodarce eksportowej, a inne sektory ubożeją. Choć ceny są obecnie wysokie z powodu niskich zbiorów, rosnącego popytu na żywność oraz boomu na biopaliwa, na rynku światowym ceny bardzo się wahają, a zatem nie zapewniają stabilnego i bezpiecznego zwrotu w inwestycjach. Oznacza to, że kraje, które dążą do realizacji polityki nastawionej na eksport we własnych sektorach rolnych i jednocześnie importują przetworzone dobra przemysłowe, stwarzają nieustanne zagrożenie dla swoich warunków wymiany handlowej. Ponadto, przyglądając się bliżej rynkowym aktorom, mniejszym i biedniejszym producentom – w szczególności zaś kobietom – można zauważyć, że zwykle odnoszą one mniejsze korzyści z handlu zagranicznego. Na skutek konkurencji w zakresie produktywnych zasobów rozwój produkcji na eksport może przyspieszyć koncentrację w sektorze rolnym, wypierając tym samym drobnych rolników z rynku, co w wielu krajach prowadzi w konsekwencji do rosnącego ubóstwa i zagrożenia dla bezpieczeństwa żywnościowego.

Podstawowe zasady sprawiedliwego i ekologicznego systemu handlu rolnego

Światowa Organizacja Handlu (WTO) i jej liczne umowy oparte są na dwóch głównych zasadach: na zasadzie najwyższego uprzywilejowania i na zasadzie niedyskryminacji. Choć obie są ważne, są też na pewno nieodpowiednie, jeśli chodzi o dostosowanie systemu handlowego do wymagań zrównoważonego rozwoju. Ponadto klauzula narodowa Światowej Organizacji Handlu (WTO) musi zostać zweryfikowana, ponieważ utrudnia wprowadzenie w światowym handlu standardów dotyczących zrównoważonego rozwoju. Raport *Powolny handel – zdrowe rolnictwo* definiuje siedem zasad, na których musi być oparty społecznie sprawiedliwy i środowiskowo zrównoważony handel produktami rolnymi.

Zasada wielofunkcyjności wymaga uwzględnienia wszystkich aspektów rolnictwa. Z kulturowego i społecznego punktu widzenia rolnictwo jest filarem wiejskiej wspólnoty i podstawą, na której zbudowana jest kultura wiejska. Jest to szczególnie istotne w przypadku ochrony i utrzymania metod stosowa-

nych w (małych) gospodarstwach. Rolnictwo jest także ściśle powiązane z ekosystemami, zarówno poprzez wykorzystanie surowców naturalnych, jak i poprzez zdolność do dostarczania wspólnych dóbr ekologicznych.

Zasada praw człowieka zapewnia zgodność reguł handlu z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych. Zasady handlu międzynarodowego nie mogą stanowić zagrożenia dla zapewnienia ludności środków do życia i podstawowego bezpieczeństwa ekonomicznego. W szczególności zaś zapewnione musi być prawo do żywności.

Ekosystemy i surowce naturalne są podstawą utrzymania w rolnictwie. Jednak niewłaściwe wykorzystanie tych systemów i zasobów może zagrażać środkiem koniecznym do utrzymania oraz zaostrzać globalne problemy środowiska naturalnego. Zasada integralności ekologicznej ma na celu zapewnienie, że procesy produkcji rolnej nie wpływają negatywnie na zdolności ekosystemu do funkcjonowania, ani nie

naruszają zdolności zasobów naturalnych do regeneracji.

Zasada suwerenności demokratycznej ma na celu zapewnienie, że krajowa polityka handlowa odzwierciedla zbiorowe oczekiwania obywateli. Zmiany w polityce handlowej mają często drastyczny wpływ na bezpieczeństwo żywnościowe, koniunkturę na obszarach wiejskich, stan środowiska naturalnego oraz potencjał rozwoju gospodarki wiejskiej w przyszłości. Obywatele kraju muszą mieć prawo do wpływu na kształt rynku zgodny z ich potrzebami.

W zglobalizowanym świecie decyzje podejmowane przez rządy oraz producentów w jednym kraju mogą wywierać wpływ na inne kraje. Odpowiednio do tej wzajemnej zależności zasada ponadterytorialnej odpowiedzialności ma na celu zapobieżenie sytuacji, w której pewne podmioty uzyskiwałyby korzyści kosztem innych. Wdrażając swoje polityczne strategie i programy, kraje zawsze muszą dążyć do wyeliminowania ich negatywnego wpływu na inne kraje.

Zasada ekonomicznej pomocniczości (subsydiarności) rozwiązuje potencjalny konflikt pomiędzy zasadami demokratycznej suwerenności i ponadterytorialnej odpowiedzialności: polityka handlowa powinna być skonstruowana w taki sposób, żeby wymiana gospodarcza na poziomie krajowym i lokalnym, o ile jest to możliwe, miała pierwszeństwo przed wymianą na poziomie kontynentalnym czy globalnym. Dzięki

systematycznie przyznawanemu pierwszeństwu krótkim łańcuchom dostaw przed długimi łańcuchami dostaw zmaksymalizowana zostaje demokratyczna kontrola tych łańcuchów. Taka polityka zmniejsza także ilość żywnościokilometrów (*food miles*), które są szkodliwe dla środowiska, a także wzmacnia sieci lokalnej produkcji.

„To co ma miejsce w systemie wolnego handlu, to nie tylko globalizacja rynków, ale także globalizacja niedoskonałości rynku. Rolnictwo obfituje w niedoskonałości rynku i obciążone jest ekologicznymi kosztami zewnętrznymi, które powiązane są po części z wysokonakładowym rolnictwem przemysłowym. Istnieje wiele dowodów na to, że liberalizacja handlu przyczynia się do rozprzestrzeniania na całym świecie modelu rolnictwa przemysłowego. To zaś z kolei wywołuje poważne problemy ekologiczne.“

Timothy Wise, Uniwersytet Tufts, Stany Zjednoczone, podczas Północnoamerykańskich Konsultacji Regionalnych, wrzesień 2006 r.

Zasada sprawiedliwości w handlu ma na celu kształtowanie zasad handlu międzynarodowego w taki sposób, aby przywrócić ekonomiczną równowagę na świecie. Ponieważ zastosowanie tych samych zasad bez wyjątku do wszystkich gra na korzyść silnych, zasady handlu muszą systematycznie wspierać słabszych.

Polityka i środki w zakresie zrównoważonych reguł światowego handlu rolnego

W oparciu o wymienionych siedem fundamentalnych zasad raport *Powolny handel – zdrowe rolnictwo* rozbudowuje zestaw narzędzi politycznych oraz innowacyjnych instytucji potrzebnych do wdrożenia zrównoważonych reguł handlu rolnego. Celem realizacji tych przedsięwzięć nie jest rozregulowanie, ale uregulowanie zarówno handlu, jak też produkcji rolnej w ogóle, zgodnie z zasadami społecznego i środowiskowego zrównoważenia.

Zwiększanie przestrzeni dla polityki krajowej

Polityka handlowa jest jednym z wielu filarów polityki gospodarczej kraju, a polityka gospodarcza jest tylko jednym z wielu obszarów polityki, które są regulowane przez rządy państw. Polityka handlowa jako taka nie może mieć pierwszeństwa przed innymi obszarami polityki i nie powinna ograniczać wolności rządów do podejmowania decyzji o zakresie swojego

wpływu na rynki i działalność gospodarczą w obronie interesu publicznego. Przez wiele lat rządy krajowe traciły władzę z powodu międzynarodowych umów handlowych. Rządy krajowe muszą na nowo uzyskać prawo do kształtowania przepływów handlowych zgodnie z potrzebami społeczeństwa. Oznacza to, że muszą mieć prawo do wprowadzania cen minimalnych, zasad dotyczących inwestycji oraz standardów ekologicznych, społecznych i zdrowotnych.

Przede wszystkim zaś muszą odzyskać prawo do zarządzania importem towarów i usług oraz inwestycjami. Ponieważ rolnictwo stanowi główne źródło dochodu dla większości ludzi w krajach na półkuli południowej, liberalizacja importu musi zacząć odgrywać mniejszą rolę, gdy chodzi o zapewnienie środków do życia i bezpieczeństwa żywnościowego na poziomie krajowym. Z tego powodu reguły handlu międzynarodowego powinny zapewnić rządowi więcej swobody w ochronie ich wewnętrznych rynków przed nagłym wzrostem importu lub dużymi waha-

mi cen na rynku światowym, zezwalając im na nakładanie ceł, kwot i środków ochronnych związanych z ceną lub wielkością importu. Rządy potrzebują także więcej politycznej swobody w decydowaniu o napływie zagranicznych inwestycji, kontroli działalności transnarodowych korporacji, powiązywaniu krajowej produkcji z bezpieczeństwem żywnościowym lub standardami ekologicznymi oraz ustanawianiu programów wsparcia, które mają na celu wspieranie zdrowej wiejskiej gospodarki.

Inwestowanie w wielofunkcyjność

Wielofunkcyjność sektora rolnego wymaga publicznego wsparcia nie tylko dlatego, że rolnictwo wytwarza więcej niż jedynie dobra handlowe, takie jak żywność, pasza i surowce, ale także ze względu na jego odpowiedzialność za środowiskowe i społeczne dobra wspólne, takie jak jakość wody, piękno krajobrazu, kultura wiejska oraz spójność społeczna. Wszystko to nie może być zagwarantowane wyłącznie przez mechanizmy rynkowe, dlatego żeby zapewnić rozpoznażnienie wielofunkcyjności rolnictwa, konieczna jest kombinacja usług publicznych, mechanizmów wsparcia oraz instrumentów regulacyjnych i fiskal-

powinno stanowić warunek wstępny do ubiegania się o dopłaty bezpośrednie, a ich wysokość powinna być uzależniona od liczby zatrudnionych osób, co w szczególnym stopniu wzmocniłoby małe i rodzinne systemy rolne.

Finansowane ze środków publicznych badania w dziedzinie rolnictwa muszą koncentrować się na potrzebach obszarów wiejskich, mianowicie na takich niedrogich ulepszeniach technicznych, które są dostosowane do lokalnych potrzeb, oraz umożliwiają promocję produktywności i zgodności z wymogami środowiskowymi w sektorze rolnictwa ekstensywnego opierającego się na tradycyjnej wiedzy. By zmienić warunki ramowe dla produkcji rolnej na zrównoważone metody uprawy w celu radykalnego przełomu w rolnictwie mogłyby zostać zastosowane następujące środki: nakładanie podatków, ceł i opłat za szkodliwe dla środowiska surowce i metody, pożyczki na inwestycje w technologię oszczędzające surowce, wsparcie państwa dla programów środowiskowych oraz wsparcie dla lokalnych i obywatelskich działań na rzecz rozwoju standardów w zakresie procesów i produktów dla zrównoważonego rolnictwa.

W każdym wypadku musi być przestrzegana zasada ponadterytorialnej odpowiedzialności, a krajowe środki wsparcia mogą być przyznane tylko wtedy, jeśli nie mają negatywnego wpływu na producentów w innych krajach. W celu zagwarantowania realizacji tych zaleceń można byłoby wdrożyć „mechanizm alarmu dumpingowego”. Mechanizm ten mógłby przekazywać rządowi informacje o sytuacjach, gdy ceny importowe spadłyby poniżej kosztów zrównoważonej produkcji, stając się tym samym zagrożeniem dla lokalnego sektora rolnego. Żeby mechanizm ten mógł zadziałać, kraje eksportujące musiałyby zarejestrować się w instytucjach wielostronnych oraz dostarczać informacji o wsparciu ze strony państwa oraz o cenach wszystkich swoich produktów eksportowych. Instytucje wielostronne obliczałyby wtedy różnicę między cenami eksportowymi a kosztami produkcji i na tej podstawie mogłyby przekazywać krajom zalecenia, mające na celu zwiększenie ich ceł wobec tych krajów, które stosują praktyki dumpingowe.

Stabilizowanie cen

W ostatnich dekadach zarówno niestabilne ceny na rynku rolnym, jak i niskie ceny dla producentów stanowiły jeden z największych problemów stojących nie tylko przed rolnikami z gospodarstw rodzinnych na półkuli północnej, lecz także przed drobnymi rolnikami na półkuli południowej. Chociaż nadprodukcja od dawna jest powodem spadających cen na rynku światowym, ale może przestać stanowić problem w przyszłości, to rynkowa siła agrobiznesu w coraz

„Realizowanie polityki nie polega na izolowaniu się od reszty świata. Polega na kształtowaniu polityki zgodnie ze specyficznymi warunkami każdego kraju i regionu, z uwzględnieniem i traktowaniem przy tym jako priorytetu prawa ludzi do konsumpcji produktów przystosowanych kulturowo, zdrowych i produkowanych w sposób zrównoważony.“

Eva Carazo, Movimiento de Agricultura Orgánica Costarricense, Kostaryka, podczas Środkowoamerykańskich Konsultacji Regionalnych, październik 2006 r.

nych. Międzynarodowe zalecenia w zakresie promocji krajowego rolnictwa powinny mieć taką strukturę, żeby umożliwić promocję zrównoważonej gospodarki rolnej w obrębie kraju. Dzięki ożywianiu środowisk wiejskich, zwłaszcza drobnicy rolnicy mogą przesużyć się społeczeństwu i środowisku naturalnemu, co przynosi korzyść całemu społeczeństwu. Niemniej jednak, gdy przeanalizujemy udzielane im wsparcie zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie, zauważymy, że są one często w gorszej sytuacji. Pod tym względem polityka wsparcia musi być całkowicie przebudowana, tak by uwzględniać owe korzyści społeczne i środowiskowe. Dopłaty bezpośrednie – na tyle, na ile są one w ogóle konieczne w zrównoważonej polityce rolnej – muszą być przyznawane pod ściśle określonymi warunkami. Nie powinny stanowić też zachęty do podnoszenia produktywności, lecz powinny być ściśle związane z ekologicznymi i społecznymi kryteriami. Stosowanie zrównoważonych metod produkcji

większym stopniu staje się problemem naczelnym. Dzieje się tak, ponieważ silne korporacje są w stanie utrzymywać niskie ceny dla producentów, nawet w sytuacji rosnących cen na rynku światowym. Niestabilność cen, podobnie jak spadające ceny producentów, może być jednakże kontrolowana w ramach krajowych systemów zarządzania podażą. Ogólnie mówiąc, celem zarządzania podażą jest zachowanie równowagi między produkcją a rynkowym popytem. Systemy te mogą także zapewnić sprawiedliwy podział zysków i kosztów w łańcuchu produkcyjnym.

Zarządzanie podażą było realizowane przez wiele krajów w przeszłości, a część z nich stosuje je do dziś. Niektóre systemy były i nadal są nieefektywne i źle zarządzane na skutek braku w nich elastycznego mechanizmu dostosowawczego. Pomimo to przykładem najlepszej praktyki jest kanadyjski system kwotowy dla mleka, który został uznany za wielki sukces nie tylko przez kanadyjski rząd, ale także przez sprzedawców i rolników. Centralny element tego programu stanowi system kwot produkcyjnych, w którym farmerzy kupują licencje pozwalające im na produkcję określonej ilości produktu po wynegocjowanej cenie. Licencje kwotowe mogą być przekazywane innym farmerom. Dyrekcja systemu zarządzania podażą zajmuje się kwestiami praw własności do kwot i ma prawo modyfikować dopuszczalny limit produkcji. Kluczowy dla właściwego funkcjonowania tego systemu jest elastyczny mechanizm dostosowawczy, który umożliwia szybkie i skuteczne zrównywanie potrzeb zgłaszanych przez rynek ze zdolnościami produkcyjnymi, tzn. pozwala szybko określać wielkość kwot oraz właściwe i sprawiedliwe ceny na produkty na rynku.

Umowy wolnego handlu wywierają presję na rządy, aby te likwidowały swe krajowe systemy zarządzania podażą. Raport *Powolny handel – zdrowe rolnictwo* pokazuje, że systemy te nie powinny być likwidowane, lecz wspierane i koordynowane przez „Wielostronne wspólne ramy służące wyrównywaniu podaży na rynku światowym“. Pozwoliłoby to krajom wywierającym znaczący wpływ na ceny na rynku światowym na podpisanie umowy, która określałaby maksymalne limity produkcji i/lub eksportu w celu podniesienia cen na rynku światowym powyżej pewnego minimalnego poziomu i ich stabilizacji. Przykładowo, w przypadku pszenicy czy kukurydzy tylko sześciu producentów – Argentyna, Australia, Brazylia, Kanada, Stany Zjednoczone i Unia Europejska – ma odpowiednio 47- i 58-procentowy udział w produkcji światowej oraz 52% i 64% udziału w światowym eksporcie. Wielostronne wspólne ramy stabilizacji cen z udziałem tych producentów, będących głównymi graczami na rynku, wniosłyby obiecujący wkład w ograniczanie ubóstwa i ekonomiczną odbudowę wiejskich gospodarek na świecie.

Ustanawianie standardów w zakresie jakości handlu

Obecnie ekonomiczne koszty produkcji rolnej nie odzwierciedlają wszystkich wzajemnie powiązanych kosztów. Nie dość, że dochodzi do upadku rolniczych wspólnot i wiejskich gospodarek, to jeszcze szkody dla środowiska naturalnego i zdrowia ludzi spowodowane przez produkcję nie pojawiają się w żadnych

„Publiczne wsparcie dla rolnictwa samo w sobie nie stanowi problemu, dopóki nie prowadzi do dumpingu. Niektóre środki wsparcia nie powodują dumpingu – należą do nich publiczne inwestycje w badania naukowe, inwestycje w infrastrukturę, popieranie działań alternatywnych, takich jak agroekologia albo programy zalesiania.“

Tania Vanegas, Centrum Humboldta, Nikaragua, podczas Środkowoamerykańskich Konsultacji Regionalnych, październik 2006 r.

zestawieniach wyników gospodarczych. Ogólnie rzecz biorąc, koszty szkód dla społeczeństwa i środowiska pozostają ukryte. W celu zmiany tego stanu rzeczy, konieczne jest zdefiniowanie standardów zrównoważonego rozwoju, w których uwzględnione będą koszty społeczne i ekologiczne produkcji rolnej, co zapobiegnie przede wszystkim ich powstawaniu. Zarówno rozwój standardów dotyczących procesów i produktów na rzecz zrównoważonego rolnictwa, jak i wprowadzenie odpowiednich programów kontroli i monitoringu powinny być wspierane przez rządy krajowe. Taki system mógłby opierać się na skutecznie wdrożonych standardach sprawiedliwego handlu i rolnictwa ekologicznego. Wreszcie same standardy zrównoważonego rozwoju stopniowo musiałyby stawać się wiążące. W celu zapewnienia, że rolnicy angażujący się w zrównoważoną produkcję nie będą jedyną grupą obciążaną rosnącymi kosztami produkcji i monitoringu, na produkty rolne produkowane niezgodnie z zasadą zrównoważonego

„Dostęp to międzynarodowych rynków nie jest rozwiązaniem dla „campesinos“, których problemem jest przede wszystkim brak dostępu do ich własnych lokalnych rynków zalewanych przez produkty importowane po niskich cenach. Zorientowanie produkcji na eksport doprowadza do opuszczania wsi i jej marginalizacji.“

Ramiro Téllez, La Vía Campesina, Honduras, podczas Środkowoamerykańskich Konsultacji Regionalnych, październik 2006 r.

rolnictwa mógłby zostać nałożony podatek, który finansowałby zrównoważoną produkcję, tak jak to ma już miejsce na przykład w sektorze energetycznym wielu krajów, gdzie przepisy *feed-in* gwarantują, że niezrównoważona produkcja energii finansuje wytwarzanie energii zielonej.

By zapewnić, że system handlu międzynarodowego zbudowany jest zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stworzyć na poziomie globalnym bodźce motywacyjne do wprowadzenia metod zrównoważonej produkcji, kraje muszą mieć możliwość uzależnienia dostępu do swoich rynków od spełnienia krajowych standardów zrównoważonego rozwoju. W takim systemie „kwalifikowanego dostępu do rynku” produkty wytwarzane zgodnie z zasadami zrównoważonego rolnictwa otrzymywałyby lepszą pozycję handlową w stosunku do produktów wytwarzanych niezrównoważonymi metodami. Dochód z ceł nałożonych na produkty wytwarzane niezgodnie z zasadami zrównoważonego rolnictwa mógłby być kierowany do „Międzynarodowego funduszu na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich”, który promowałby przechodzenie na system sprawiedliwego i zrównoważonego rolnictwa oraz wdrażanie programów kwalifikowanego dostępu do rynku na obszarach wiejskich półkuli południowej.

Dążąc do uniknięcia ryzyka, że kraje wykorzystywałyby system kwalifikowanego dostępu do rynku w celach handlowej dyskryminacji, należałoby zdefiniować jednolite globalne „metastandardy”. Celem ich

„Doświadczenia z naszego regionu pokazują, że tylko partycypacyjny proces certyfikacji może być procesem zrównoważonym. Musimy wzmocnić związki rolników i producentów, aby umożliwić im ustanowienie ich własnych systemów kontroli jakości.”

Fabiola Zerbin, FACES do Brasil, Brazylia, podczas Południowoamerykańskich Konsultacji Regionalnych, sierpień 2006 r.

wprowadzenia nie byłoby jednak zharmonizowanie standardów produkcyjnych na poziomie światowym – warunki środowiskowe, gospodarcze i społeczne są na to po prostu zbyt różnicowane. Metastandardy określałyby natomiast kryteria otwartego, partycypacyjnego i włączającego procesu dotyczącego wprowadzania standardów zrównoważonego rozwoju w rolnictwie. Takie standardy dotyczące procesu mogłyby zostać stworzone na bazie podobnych rozwiązań przyjętych przez IFOAM lub ISO. W celu prowadzenia mediacji między krajami, między którymi wynikł spór dotyczący wzajemnego uznawania odpowiedników standardów zrównoważonego rozwoju, mogłyby zostać powołane „Centrum mediacji sporów dotyczących standardów”.

Demokratyzacja łańcucha żywnościowego

Ogromna siła rynkowa znajdująca się w rękach kilku korporacji oraz rosnąca koncentracja na rynkach rolnych wymagają całościowej strategii, żeby zwiększyć demokratyczną kontrolę nad transnarodowymi

łańcuchami obrotu produktami. Strategia taka z kolei wymaga zarówno stworzenia ciał nadzorujących na poziomie wielostronnym, jak i reformy polityki rolnej i gospodarczej na poziomie krajowym. Po pierwsze, na poziomie międzynarodowej współpracy wielostronnej musiałaby zostać wprowadzona skuteczna polityka konkurencji. Warunkiem wstępnym jej wprowadzenia jest ujawnienie informacji na temat wielkości i zasięgu transgranicznego agrobiznesu, połączeń i przejęć firm oraz *joint ventures* w sektorze żywnościowym. Mogłyby to przyjąć formę bazy danych, która byłaby publicznie dostępna. Na tym gruncie powinna powstać niezależna wielostronna „Organizacja Antytrustowa”. Jej zadaniem byłaby kontrola połączeń i przejęć firm oraz zapobieganie nadużywaniu pozycji rynkowej przez przedsiębiorstwa. Jednakże skuteczna polityka konkurencji na poziomie międzynarodowym wymaga skutecznego prawa konkurencji na poziomie krajowym i regionalnym.

Podobnie jak na małą skalę ilustruje to ruch Sprawiedliwego Handlu (Fair Trade), „kontrakty rozwojowe” mogłyby zapewnić, że międzynarodowe przedsiębiorstwa angażować będą swoich dostawców i partnerów kontraktowych w działania biznesowe w sposób sprawiedliwy i zrównoważony. Kontrakty rozwojowe zapewniałyby sprawiedliwy podział zysków w międzynarodowych łańcuchach obrotu produktami. Ponadto przedsiębiorstwa handlowe, przedsiębiorstwa przetwórcze lub supermarkety, które działają na ponadnarodowym poziomie, byłyby zobligowane, by płacić producentom sprawiedliwe ceny, które pokrywałyby koszty zrównoważonej produkcji i pozwalały utrzymać się drobnym rolnikom. Obserwacja warunków zawierania kontraktów, które byłyby uzgadniane w jawnych, partycypacyjnych negocjacjach pomiędzy partnerami biznesowymi, byłaby monitorowana przez „Rady kontraktów rozwojowych” powoływane na poziomie międzynarodowym.

Zgodnie z zasadą ekonomicznej pomocniczości, różnorodność narzędzi i środków na poziomie krajowym mogłyby zapewnić, by lokalne i regionalne sieci produkcyjne otrzymały pierwszeństwo przed sieciami ponadnarodowymi. W celu osiągnięcia takiej re-regionalizacji gospodarki żywnościowej rządy powinny po pierwsze dokonać przeglądu funkcji państwowych przedsiębiorstw handlowych, ponieważ mogłyby one odgrywać ważną rolę w walce z siłą rynkową potężnych przedsiębiorstw prywatnych. Po drugie, należałoby zastosować środki polityczne dla zwiększenia wartości dodanych w miejscu produkcji i skupienia się na poprawie wzajemnych powiązań różnych sektorów lokalnej gospodarki. Przykładowo mogłyby zostać wprowadzone regulacje obligujące korporacje do wykorzystywania lokalnie produkowanych surowców lub zobowiązujące ponadnarodowe

przedsiębiorstwa do angażowania w działania biznesowe lokalnych przetwórców. Ponadto korzystna byłaby polityka określana jako „osiąść tutaj, żeby tu sprzedawać“. Taka polityka pozwalałaby przedsiębiorstwom na sprzedaż swoich produktów na danym rynku tylko pod warunkiem, że zgodzą się na jednoczesny rozwój produkcji na tym terenie. Trzecim filarem re-regionalizacji byłoby natomiast wprowadzenie polityki, dzięki której transport na duże odległości stałby się droższy – wszak boom w ponadnarodowych sieciach produkcyjnych jest ściśle związany z niskimi kosztami transportu. Celem powinno być uwewnętrznienie (zamknięcie w granicach regionu) zjawisk, które przekraczają jego granice i wiążą się z transportem na duże odległości. Dążenie to mogłoby na przykład przyjąć formę nakładania opłat za korzystanie z dóbr wspólnych, np. opłata za emisję spalin pochodzących z samolotów lub ze statków morskich.

Wyrównywanie asymetrii

Głównym priorytetem w systemie sprawiedliwego handlu byłoby przywracanie ekonomicznej równowagi pomiędzy różnymi krajami i regionami świata. Na poziomie uzgodnień wielostronnych przywracanie ekonomicznej równowagi wymaga specjalnego całościowego traktowania biedniejszych lub słabszych krajów. Musiałoby ono mieć charakter znacznie szerszy niż obecnie istniejące reguły specjalnego i zróżnicowanego traktowania, które często nie zawierają nic więcej poza dodatkowymi środkami, mającymi na celu ograniczenie społecznego wpływu na handel lub wydłużającymi okresy przejściowe na wdrożenie tych samych zasad we wszystkich krajach. Raport *Powolny handel – zdrowe rolnictwo* proponuje zamiast tego podniesienie koncepcji specjalnego i zróżnicowanego traktowania do rangi „systemowego zróżnicowanego traktowania“, co systemowo dawałoby słabszym krajom ukierunkowane wsparcie w handlu we wszystkich transakcjach. Żeby móc stwierdzić, kto osiągałby korzyści z takiego systemowego zróżnicowanego traktowania, trzeba byłoby wykorzystać obiektywne, relewantne i spójne kryteria, takie jak dochód na głowę mieszkańca, rozmiar ubóstwa lub brak bezpieczeństwa żywnościowego, które pozwoliłyby określić zróżnicowanie pomiędzy krajami. Kwalifikowany dostęp do rynku musiałby być główną właściwością charakteryzującą taki system, aby zagwarantować zgodność polityki handlowej z postulatami, których celem jest zapewnienie środków do życia i ochrony środowiska.

Poza wprowadzeniem takiego schematu systemowego zróżnicowanego traktowania istotne jest, by podejmować wysiłki na rzecz zmiany paradygmatu w międzynarodowych umowach handlowych. Nie jest rzeczą niezbędną dla międzynarodowych sieci wymiany gospodarczej, aby obejmowały one zarów-

no półkulę północną, jak i południową, tak jak nie jest naturalnym prawem, że ich ewolucja musi być napędzana wyłącznie dążeniem do zysku. Zamiast tego kraje rozwijające się mogłyby połączyć swe siły, żeby skuteczniej odpowiedzieć na wspólne im obawy

„Jak i dlaczego powinniśmy produkować dla innych, jeżeli nawet nie możemy dać wsparcia samym sobie? Ważniejsza niż uzyskiwanie dostępu do rynków zagranicznych jest potrzeba rozwinięcia rynków wewnętrznych. Dlatego kluczowe jest, żeby kraje były w stanie ochronić się przed importem produktów rolnych.“

Eloi Nombé, Confédération Paysanne du Burkina Faso, podczas Zachodnioafrykańskich Konsultacji Regionalnych, luty 2006 r.

o dobrobyt ludzkości i zrównoważony rozwój. Transgraniczny handel niekoniecznie musi być napędzany głównie przez pościg za ekonomicznym zyskiem. Wzajemne oddziaływania między krajami mogłyby także koncentrować się na wdrażaniu społecznie ważnych projektów w takich dziedzinach, jak zdrowie, infrastruktura, budownictwo czy zrównoważona produkcja, przy czym dla realizacji takich projektów umowy handlowe powinny być zawierane w celu współpracy, a nie w celu konkurowania.

Jednak wielostronne reguły handlu nie wystarczają do zapewnienia sprawiedliwości w handlu rolnym: rządy krajów muszą dokonać przeglądu swych strategii eksportu rolnego i dać pierwszeństwo spójnym narodowym strategiom rozwoju. Zrównoważona polityka eksportowa zawsze będzie stawiała krajowe bezpieczeństwo żywnościowe przed eksportem, a zatem produkcję zapewniającą mieszkańcom kraju podstawowe środki do życia oraz produkcję na wewnętrzny rynek będzie stawiać przed produkcją na rynki zagraniczne. Ponadto konieczne są starania zmierzające do zniechęcenia sektora eksportowego do wykorzystywania ziemi i naturalnych zasobów, jeżeli takie wykorzystanie miałoby negatywny wpływ na bezpieczeństwo żywnościowe kraju lub gospodarstw domowych, oraz do zapewnienia sprawiedliwej dystrybucji zysków w całym łańcuchu dostaw. Zrównoważona polityka eksportowa musi w szczególności działać na rzecz zaangażowania drobnych producentów, spółdzielni rolniczych i wiejskich pracowników, a także na rzecz wzmocnienia pozycji kobiet w sektorach gospodarki zorientowanych na eksport, aby zapewnić równość płci w osiąganiu korzyści z eksportu. Powinna ona przeciwdziałać uprzemysławianiu rolnictwa, wspierając rozpowszechnianie zrównoważonych, intensywnie wykorzystujących wiedzę i pracę, metod produkcji rolnej. Wreszcie, zrównoważona polityka eksportowa powinna działać na rzecz tworzenia powiązań pomiędzy rolnictwem i innymi sektorami lokalnej gospodarki, jako elementu spójnej strategii rozwoju.

Wnioski: w stronę architektury handlu rolnego post-WTO

Analiza przedstawiona w raporcie *Powolny handel – zdrowe rolnictwo* nie pozostawia wątpliwości, że wielostronne ramy dla światowego handlu produktami rolnymi są niezbędne. Jednakże Światowa Organizacja Handlu (WTO) w swojej obecnej formie instytucjonalnej nie spełnia wymagań dotyczących takich ram. W konsekwencji WTO musi albo zdefiniować się na nowo, albo oddać instytucjonalizację reguł handlu innym instytucjom w ramach Narodów Zjednoczonych. Światowa Organizacja Handlu (WTO) spełnia obecnie trzy funkcje: jest centralnym forum, na którym odbywają się międzyrządowe negocjacje, ogłasza prawnie obowiązujące reguły oraz rozstrzyga spory handlowe. Nowa struktura instytucjonalna będzie musiała spełniać te funkcje, jak również inne – nowe. Jak podaje raport *Powolny handel – zdrowe rolnictwo*, musiałyby zostać powołane zespoły odpowiedzialne za co najmniej trzy dodatkowe funkcje. Są to: 1. kontrola międzynarodowych cen rynkowych przy użyciu wspólnego mechanizmu zarządzania podażą, 2. kontrola jakości przepływu handlowego opierająca się na wielostronnych metastandar-

byłoby wprowadzanie równowagi między preferencjami narodowymi a interesami międzynarodowymi. Przede wszystkim miałyby ona zapewnić rządów krajowym więcej miejsca na międzynarodowej arenie handlowej. Monitorowałaby również (a tam, gdzie byłoby to konieczne ograniczała) jakiegokolwiek szkodliwe skutki polityki krajowej dla rynków międzynarodowych i zagranicznych.

Celem Jednostki ds. Jakości byłoby zapewnienie jakości przepływów handlowych na rynkach światowych. W tym zakresie instytucja wspierałaby przede wszystkim wprowadzanie standardów zgodności z zasadami zrównoważonego rozwoju na poziomie krajowym oraz zainicjowanie negocjacji na temat metastandardów na poziomie wielostronnym.

Zadaniem Jednostki ds. Zarządzania Cenami byłaby kontrola podaży produktów rolnych w celu zapobiegania drastycznym wahaniom cen na rynku światowym. Mówiąc konkretniej, jednostka ta wspierałaby negocjacje na temat „wielostronnych wspólnych ram dla zbilansowania podaży na rynku światowym“, żeby kontrolować możliwości produkcyjne na półkuli północnej i wśród tych krajów półkuli południowej, które eksportują produkty rolne, i w ten sposób uniknąć niestabilności cen.

Jednostka Antytrustowa byłaby odpowiedzialna za wsparcie negocjacji w zakresie polityki konkurencji na poziomie światowym. W szczególności zaś publikowałaby informacje na temat wielkości i działalności międzynarodowych przedsiębiorstw, uwzględniając przy tym połączenia i przejęcia firm oraz podejmowałaby działania w przypadku koncentracji na rynku produkcji surowców, w handlu, w sektorach hurtowym i detalicznym.

Wreszcie Jednostka Rozstrzygania Sporów byłaby odpowiedzialna za rozwiązywanie sporów pomiędzy krajami członkowskimi oraz pomiędzy nimi a stronami trzecimi, takimi jak korporacje i organizacje pozarządowe. Ogólnie jednostka ta kontynuowałaby tworzenie paneli do spraw sporów handlowych, jak to ma obecnie miejsce w przypadku Światowej Organizacji Handlu (WTO). Jeżeli jednak jeden z paneli nie byłby w stanie zapewnić ugody, która byłaby akceptowalna dla wszystkich stron, rozpatrywana sprawa musiałaby trafić do niezależnego ciała na zewnątrz instytucji. Zapewnienie bezstronności mechanizmu rozstrzygania sporów jest kluczowe ze względu na fakt, że ta jednostka byłaby odpowiedzialna za orzekanie w kwestiach konfliktów pomiędzy wartościami społecznymi, ekologicznymi oraz handlowymi.

„Nie istnieje tylko jeden rodzaj rynku z jednym systemem handlu. Mamy do czynienia z różnymi typami rynków z różnymi systemami produkcji, handlu i dystrybucji. Musimy ponownie zregionalizować handel, gdyż podejście „jeden rozmiar dla każdego“ w celu stworzenia jednego zuniformizowanego globalnego rynku nie działa na rzecz interesu publicznego.“

Josefa Francisco, IGTA Azja, Filipiny, podczas Azjatyckich Konsultacji Regionalnych, maj 2006 r.

dach oraz 3. nadzór nad warunkami konkurencji za pomocą instrumentów antytrustowych. Oprócz tych nowych funkcji nowa struktura instytucjonalna, działająca według zasad i na rzecz sprawiedliwego i zrównoważonego handlu, będzie potrzebowała także nowego nadrzędnego celu. O ile obecnie celem Światowej Organizacji Handlu (WTO) jest usuwanie taryfowych i pozataryfowych barier handlowych dla stworzenia zunifikowanego globalnego rynku, nowa instytucja musiałaby w pierwszej kolejności zająć się koordynacją różnych krajowych interesów. Jej podstawowym celem byłaby zatem nie deregulacja, lecz zarządzanie w międzynarodowym handlu.

Jaką strukturę musiałaby mieć taka wielostronna instytucja, aby skutecznie realizować te zadania? Musiałaby składać się z co najmniej pięciu jednostek. Podstawowym zadaniem Jednostki Koordynacyjnej

Źródła

Raport:

- Sachs, Wolfgang / Santarius, Tilman (2007): *Powolny handel – zdrowe rolnictwo. Międzynarodowe ramy dla zrównoważonych rynków w rolnictwie (Slow Trade – Sound Farming. A Multilateral Framework for Sustainable Markets in Agriculture)*, Fundacja im. Heinricha Bölla / MISEREOR: Berlin / Aachen, www.ecofair-trade.org.

Materiały do dyskusji przygotowane w ramach *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*, na których oparty został raport:

- De La Torre Ugarte, Daniel (2006): *The Contributions and Challenges of Supply Management in a New Institutional Agricultural Trade Framework* – Materiał do dyskusji nr 6 przygotowany w ramach *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*, www.ecofair-trade.org.
- Fanjul Suárez, Gonzalo (2006): *Agriculture and Trade in an Asymmetric World* – Materiał do dyskusji nr 3 przygotowany w ramach *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*, www.ecofair-trade.org.
- Glipo, Arze (2006): *Achieving Food and Livelihood Security in Developing Countries: The Need for a Stronger Governance of Imports* – Materiał do dyskusji nr 2 przygotowany w ramach *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*, www.ecofair-trade.org.
- Kwa, Aileen / Bassoum, Souleymane (2007): *Exploring the Linkages Between Agricultural Exports and Sustainable Development* – Materiał do dyskusji nr 8 przygotowany w ramach *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*, www.ecofair-trade.org.
- Lorenzen, Hannes (2007): *Qualified Market Access* – Materiał do dyskusji nr 5 przygotowany w ramach *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*, www.ecofair-trade.org.
- Malhotra, Kamal (2006): *A Sustainable Human Development Approach to the Role of Exports in a National Development Strategy* – Materiał do dyskusji nr 4 przygotowany w ramach *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*, www.ecofair-trade.org.
- Murphy, Sophia (2006): *Concentrated Market Power and Agricultural Trade* – Materiał do dyskusji nr 1 przygotowany w ramach *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*, www.ecofair-trade.org.
- Murphy, Sophia / Santarius, Tilman (2007): *The World Bank's WDR 2008: Agriculture for Development. Response from a Slow Trade – Sound Farming Perspective* – Materiał do dyskusji nr 10 przygotowany w ramach *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*, www.ecofair-trade.org.
- Ong'wen, Oduor / Wright, Sarah (2007): *Small Farmers and the Future of Sustainable Agriculture* – Materiał do dyskusji nr 7 przygotowany w ramach *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*, www.ecofair-trade.org.
- Sachs, Wolfgang / Santarius, Tilman (2007): *World Trade and the Regeneration of Agriculture* – Materiał do dyskusji nr 9 przygotowany w ramach *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu*, www.ecofair-trade.org.

Materiały do pobrania oraz dodatkowe informacje znajdują się na stronie:
www.ecofair-trade.org

Panel ekspertów

Souleymane Bassoum, Senegal, dyrektor organizacji AGRECOL-Afrique oraz uznany ekspert w dziedzinie zrównoważonych polityk rolnych w regionie Afryki Zachodniej. Głównymi obszarami jego aktywności zawodowej są rolnictwo ekologiczne i sprawiedliwy handel. Sam prowadzi ekologiczne gospodarstwo rolne i ma wykształcenie rolnicze.

Gonzalo Fanjul Suárez, Hiszpania, koordynator prac badawczych w organizacji Intermón Oxfam. Swoją szeroką wiedzę ekspercką na temat kwestii handlu rolnego zdobył, obserwując z bliska przez ostatnich kilka lat zarówno negocjacje rolne w Światowej Organizacji Handlu (WTO), jak i kwestie dotyczące wpływu Wspólnej Polityki Rolnej UE na rozwój krajów na półkuli południowej. Z wykształcenia ekonomista.

Arze Glipo, Filipiny, dyrektorka Fundacji Zintegrowanego Rozwoju Obszarów Wiejskich Filipin (IRDF), organizatorka sieci *Asia Pacific Network on Food Sovereignty* (APNFS). Posiada szeroką wiedzę na temat związku handlu z problematyką gender i ubóstwa. Jest magistrem ekonomii rozwoju.

Aileen Kwa, Singapur, obecnie rezydentka w Genewie, jest konsultantką ds. polityki w zakresie kwestii handlowych. Prowadziła monitoring negocjacji handlowych poczynając od Spotkania Ministerialnego w Singapurze w 1996 r., a także współpracowała z delegacjami krajów rozwijających się w Genewie, w szczególności w dziedzinie rolnictwa. Jest współautorką książki *Behind Scenes at WTO: Real World Trade Negotiations*.

Hannes Lorenzen, Niemcy, pełni funkcję doradcy Komisji Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Parlamentu Europejskiego w Grupie Zieloni – Wolny Sojusz Europejski i jest tym samym specjalistą ds. europejskiej polityki rolnej. Jest magistrem socjologii i rolnictwa oraz absolwentem studiów podyplomowych w zakresie międzynarodowego rozwoju obszarów wiejskich.

Sophia Murphy, z pochodzenia Brytyjka i Kanadyjka, obecnie mieszka w Australii, starsza doradczyni Instytutu ds. Polityki Rolnej i Handlowej (IATP) z siedzibą w Stanach Zjednoczonych oraz uznana w środowisku międzynarodowym ekspertka ds. żywności i handlu. Jest autorką wielu publikacji na temat bezpieczeństwa żywnościowego, wielostronnych reguł handlowych oraz struktury globalnych rynków rolnych. Jest magistrem polityki społecznej, planowania i udziału społecznego w krajach rozwijających się.

Oduor Ong'wen, Kenia, krajowy dyrektor organizacji SEATINI (Instytut Informacji i Negocjacji Handlowych Afryki Wschodniej). Był dyrektorem zarządzającym organizacji Eco-News Africa. Jest magistrem polityki gospodarczej krajów rozwijających się, zrobił również licencjat z matematyki i chemii. Ekspert do spraw handlu światowego i zrównoważonego rozwoju.

Anna Luiza Ferreira Pijnappel, Brazylia, konsultantka Departamentu Spraw Międzynarodowych w brazylijskim Ministerstwie Rozwoju Obszarów Wiejskich (MDA). W tej roli z bliska obserwuje handlowe negocjacje rolne w Światowej Organizacji Handlu (WTO) i w MERCOSUR. W szczególności interesuje się skutkami umów handlowych dla gospodarstw rodzinnych w Brazylii. Jest magistrem stosunków międzynarodowych.

Rita Schwentesius Rindermann, Pochodzi z Niemiec, od 20 lat mieszka w Meksyku, jest koordynatorką badań w CIESTA-AM (Centrum Badawcze Gospodarczych, Społecznych i Technologicznych Aspektów Rolnictwa Międzynarodowego w Uniwersytecie Chapingo). Jej specjalizacja dotyczy problematyki rolniczej w Północnoamerykańskim Układzie Wolnego Handlu (NAFTA). Jest magistrem w dziedzinie produkcji roślinnej i doktorem w zakresie międzynarodowej ekonomiki rolnictwa.

Daniel De La Torre Ugarte, Peru, od 15 lat w Stanach Zjednoczonych, zastępca dyrektora Centrum Analiz Polityki Rolnej w Uniwersytecie w Tennessee. Głównym obszarem jego badań jest zarządzanie podażą rolną. Spośród długiej listy publikacji Daniela De La Torre wymienić należy raport *Rethinking US Agricultural Policy: Changing Course to Secure Farmer Livelihoods Worldwide* (2003). Jest doktorem ekonomiki rolnictwa.

Wolfgang Sachs (moderator), Niemcy, starszy pracownik Instytutu Klimatu, Środowiska i Energii w Wuppertalu. Głównymi obszarami jego pracy naukowej są relacje między globalizacją a zrównoważonym rozwojem, środowiskiem a rozwojem oraz nowe modele dobrobytu. Był koordynatorem i autorem prowadzącym przygotowanie memorandum *The Jo'burg Memo. Fairness in a Fragile World* (2002). Jest magistrem socjologii i teologii oraz doktorem nauk społecznych.

Tilman Santarius (współmoderator), Niemcy, starszy badacz Instytutu Klimatu, Środowiska i Energii w Wuppertalu. Głównymi obszarami jego pracy badawczej są ekonomiczne instrumenty polityki klimatycznej, zarządzanie na poziomie światowym oraz kwestie dotyczące handlu i środowiska. Razem z Wolfgangiem Sachsem napisał książkę *Fair Future. Limited Resources, Security, and Global Justice* (2007). Jest magistrem socjologii, antropologii i ekonomii.

Organizacje

Fundacja im. Hecinricha Bölla jest częścią ruchu politycznego Zielonych, który rozwinął się na całym świecie jako odpowiedź na tradycyjną politykę socjalizmu, liberalizmu i konserwatyzmu. Nasze główne zasady to ekologia i zrównoważony rozwój, demokracja i prawa człowieka, samostanowienie i sprawiedliwość. Kładziemy szczególny nacisk na demokrację płci, oznaczającą społeczną emancypację i równe prawa dla kobiet i mężczyzn. Jesteśmy także zaangażowani w działania na rzecz równych praw dla mniejszości kulturowych i etnicznych oraz uczestnictwa społecznego i politycznego imigrantów. Promujemy także działanie bez przemocy i proaktywną politykę pokojową.

Dla osiągnięcia naszych celów poszukujemy strategicznego partnerstwa z tymi, którym bliskie są nasze wartości. Jesteśmy niezależną organizacją, co oznacza, że sami określamy nasze priorytety i politykę. Nasza główna siedziba znajduje się w Republice Federalnej Niemiec, lecz jesteśmy aktorem na scenie międzynarodowej zarówno w ideowym, jak i praktycznym sensie.

Nasz patron, pisarz i laureat Nagrody Nobla – Heinrich Böll, jest uosobieniem ważnych dla nas wartości: obrony wolności, odwagi obywatelskiej, tolerancji, otwartej debaty oraz postrzegania sztuki i kultury jako niezależnych sfer myśli i działania.

Organizacja MISEREOR została założona w 1958 roku jako organizacja „przeciwko głodowi i chorobom na świecie“. Jako organizacja Kościoła Katolickiego w Niemczech zajmująca się światową polityką rozwojową, podejmuje w duchu partnerstwa współpracę ze wszystkimi ludźmi dobrej woli dla wspierania rozwoju, walki ze światowym ubóstwem, uwolnienia ludzi od niesprawiedliwości, solidarności z biednymi i prześladowanymi oraz pomocy w tworzeniu „Jednego Świata“.

MISEREOR otrzymał od Kościoła Katolickiego w Niemczech pełnomocnictwo:

- ▶ do walki z przyczynami problemów i nędzy występującymi głównie w krajach Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej w postaci głodu, chorób, ubóstwa i innych form ludzkiego cierpienia,
- ▶ by ten sposób dać ludziom dotkniętym tymi nieszczęściami szansę godnego życia,
- ▶ by promować sprawiedliwość, wolność, pojednanie i pokój na świecie.

Pomoc, którą zapewniamy w krajach półkuli południowej, ma na celu stymulowanie i wspieranie samopomocy oraz torowanie drogi dla trwałej i zrównoważonej poprawy warunków życia biednych. MISEREOR jest także zaangażowany w edukację, rzecznictwo interesów i prowadzenie kampanii na półkuli północnej.

Instytut w Wuppertalu bada i tworzy modele, strategie i instrumenty służące wsparciu zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Badania w dziedzinie zrównoważonego rozwoju w Instytucie w Wuppertalu koncentrują się na ekologii i jej związkach z gospodarką i społeczeństwem. Szczególną wagę w Instytucie przykładają się do analizowania oraz wspierania technologicznych i społecznych innowacji, które umożliwiają jednocześnie wzrost dobrobytu i rozwój gospodarki oraz chronią zasoby naturalne.

W ten sposób założenia misji określają zakres działań Instytutu w Wuppertalu. Oparte na klasycznych naukowych dyscyplinach badania integrują perspektywy różnych dziedzin nauki dla stworzenia praktycznych i zorientowanych na uczestników rozwiązań. Uwaga badaczy skoncentrowana jest w równym stopniu na problemach, rozwiązaniach i sieci na trzech poziomach: światowym, krajowym i regionalnym (lokalnym).

Instytut został założony w 1991 roku pod przewodnictwem profesora Ernsta Ulricha von Weizsäckera. Profesor Peter Henicke kieruje Instytutem jako jego prezydent i główny dyrektor ds. badań. Dyrektorką zarządzającą jest Brigitte Mutert-Breidbach. Siedziba Instytutu znajduje się w Wuppertalu, a w stolicy Niemiec Instytut ma od 2004 roku swoje biuro. W 2005 roku Instytut w Wuppertalu i Program ds. Środowiska Narodów Zjednoczonych wspólnie założyły UNEP/Wuppertal Institute Collaborating Centre on Sustainable Consumption and Production (CSCP) w Wuppertalu.

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG

Die grüne politische
Stiftung

MISEREOR
IHR HILFSWERK

Das Bischöfliche Hilfs-
werk

 Wuppertal Institut
für Klima, Umwelt, Energie
GmbH

Das Institut für
angewandte
Nachhaltigkeitsforschung

Reforma zasad handlu rolnego znajduje się w centrum negocjacji w Światowej Organizacji Handlu (WTO) dotyczących wielostronnych ram dla globalnej gospodarki. Jednakże przewidywane reformy nie wróżą dobrze na przyszłość rolnictwu na całej planecie. Pogłębią one desperację rolników na całym świecie i zrujniają ekosystemy lokalne i globalny ekosystem. Raport ten przedstawia nowe wskazówki dla tworzenia reguł handlu poza obowiązującym paradygmatem wolnego handlu. Stawiając w centrum swego zainteresowania wyzwania stojące przed rolnictwem i wspólnotami wiejskimi, proponuje polityczną perspektywę i instrumenty polityki dla systemu handlowego, który daje prawdziwe szanse dla biednych, chroni środowisko i pomaga rolnictwu przejść do ery surowców odnawialnych.

Raport niniejszy jest rezultatem *Dialogu na temat sprawiedliwego i ekologicznego handlu* – dwuletniego intensywnego procesu konsultacji i wymiany, który miał miejsce na wszystkich kontynentach. Przedstawione propozycje reform zostały przedyskutowane i poprawione przez szerokie grono przedstawicielek i przedstawicieli organizacji rolniczych i lokalnych inicjatyw, organizacji polityki światowej, świata akademickiego i społeczeństwa obywatelskiego. Najwyższy czas, aby dokonać zmiany paradygmatu oraz zacząć negocjacje handlowe w kierunku stworzenia powszechnego układu w sprawie zrównoważonego handlu, a niniejszy raport jest naszym wkładem w realizację tak postawionego celu.

www.ecofair-trade.org